

Воронина Р. М.

Маргита Н. О.

Национальный университет «Львовская политехника»

ВЛИЯНИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ И ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА РАЗВИТИЕ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ

Резюме

Проанализировано влияние технологических инноваций и информационных технологий на развитие логистики в кратко- и долгосрочном периодах. Освещены современные тенденции в области логистики и формирование новых видов и бизнес-моделей логистики. Выделены преимущества и недостатки проанализированных инноваций для логистических операторов.

Ключевые слова: логистические тренды, инновации, цепь поставок, информационные технологии, физический Интернет.

Voronina R. M.

Marhita N. O.

Lviv Polytechnic National University

INFLUENCE OF TECHNOLOGICAL INNOVATIONS AND INFORMATION TECHNOLOGY ON THE DEVELOPMENT OF LOGISTICS

Summary

The technological innovation influence and new information technologies in the development of logistics in the short and long term investigated in the article. The modern trends in logistics and formation of new logistics business models are outlined. Advantages and disadvantages of analyzed innovation for logistics operators are discussed.

Keywords: logistics trends, innovation, supply chain, information technology, physical Internet.

УДК 332.21

Костецкий Я. І.

Тернопільський національний економічний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ В УМОВАХ БАГАТОУКЛАДНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Проаналізовано розподіл земельних ресурсів аграрних підприємств різних форм власності. Відзначено, що створення кращих умов господарювання для реалізації відносин власності на землю сприятиме впровадженню ефективної державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Така допомога повинна в рівній мірі надаватися аграрним підприємствам різних форм власності.

Ключові слова: багатокладність виробництва, аграрний сектор, валова продукція, сільськогосподарські підприємства.

Постановка проблеми. Важливим напрямом ефективного використання землі в аграрному секторі економіки України є рівноправний розвиток різних форм господарювання. Функціонування різних організаційно-правових структур ринкового типу – явище сьогодні не нове, проте ефективність використання земельних ресурсів значно відрізняється та потребує подальшого дослідження.

Від ефективного використання землі у значній мірі залежать обсяг виробництва та економічна ефективність сільського господарства. Забезпечення ефективного та раціонального використання земельних ресурсів можливе при врахуванні комплексу чинників та їхнього впливу на кінцевий результат – прибуток. Однак для суспільства і місцевих громад у процесі реалізації земельних відносин важливо вирішити такі проблеми, як подолання негативної соціально-економічної ситуації на селі, формування необхідної для суспільства галузевої структури сільськогосподарського виробництва, забезпечення раціонального використання та охорони земель. Для повноцінного функціону-

вання земельних відносин та відносин власності на землю в умовах ринку потрібно конкурентне середовище. Реалізація відносин на землю вимагає вирішення низки актуальних завдань, що не пов'язані з рівнем дохідності від землі. Вирішення цього завдання полягає у ствердженні багатокладності аграрного сектору економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням конкретних напрямів еволюції аграрних підприємств та різних форм господарювання в процесі реформування аграрного сектору економіки України присвячено праці вітчизняних учених-економістів: В. Андрійчука, В. Бойка, П. Гайдуцького, П. Березівського, І. Кириленка, М. Маліка, Т. Маренича, В. Месель-Веселяка, І. Прокопи, П. Саблука, О. Онищенка, В. Ситника, О. Шубравської та ін. Проте проблема реалізації відносин власності на землю в умовах багатокладності аграрного сектору економіки потребує подальшого дослідження.

Мета статті полягає в аналізі розподілу земельних ресурсів аграрних підприємств різних форм власності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування організаційних структур на засадах приватної власності на землю відбулося завдяки втіленню Указу Президента України від 3 грудня 1999 р. «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки». Згідно з даним Указом, дозволено реорганізувати колективні сільськогосподарські підприємства на основі приватної власності на землю у формування ринкового типу. У результаті реформування колективних сільськогосподарських підприємств виникли нові, різні за своєю організаційно-правовою формою суб'єкти господарювання (табл. 1).

Якщо до прийняття згаданого указу існували три форми власності – державна, колективна та приватна, то після його введення в дію залишилися дві – державна і приватна. Товарне виробництво зосереджене переважно в підприємствах приватної форми власності, які в 2014 р. становили 7,2% їхньої загальної чисельності.

За даними Держкомстату, у 2014 р. у загальній чисельності господарюючих на селі суб'єктів підприємництва державні форми становлять 0,4%. Дану категорію формують переважно аграрні підприємства державних навчальних закладів і науково-дослідних установ. Питома вага державних підприємств у виробництві валової продукції складає 0,9% [6].

Значно скоротилися площі земельних ресурсів у користуванні державних сільськогосподарських підприємств. За 2000–2014 рр. питома вага сільськогосподарських угідь держпідприємств зменшилась із 4,4% до 2,2% у загальному землеволодінні підприємств усіх форм власності. Тенденція

до зменшення земельних наділів державних підприємств, а отже, і науково-дослідних установ призводить до скорочення наукових розробок та в кінцевому рахунку – до зменшення вітчизняних інновацій.

Земельна реформа призвела до перерозподілу сільськогосподарських угідь на користь ефективно господарюючих суб'єктів (табл. 2).

Дані табл. 2 свідчать про збільшення земельних ресурсів у господарствах населення та скорочення у сільськогосподарських підприємствах. Так, за період з 1990 р. дотепер площа земельних угідь у сільгоспідприємствах скоротилась у 1,9 рази, тоді як у господарствах населення зросла у 5,9 рази.

Протягом 2000–2014 рр. кількість фермерських господарств зросла із 38 428 до 39 428 од., а площа угідь в їхньому користуванні – в 2,1 рази. Це свідчить про перспективність розвитку даної форми господарювання, хоча оптимальних розмірів землекористування ними ще не досягнуто. Фермерські господарства порівняно з іншими агровиробниками забезпечують високу економічну ефективність виробничої діяльності.

За даними Держкомстату, загальний обсяг виробництва валової продукції сільського господарства (у постійних цінах 2010 р.) у 2014 р. склав 251,4 млрд. грн., у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – 139,1 млрд. грн., господарствах населення – 112,3 млрд. грн. (табл. 3).

У галузевій структурі валової продукції сільського господарства провідне місце належить продукції рослинництва (70,1% від загального обсягу виробництва). У сільськогосподарських підприємствах її частка становить 75,9%, у господар-

Таблиця 1

Організаційно-правові форми суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки України (станом на 1 листопада; одиниць)

	2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	Кількість, одиниць	у % до заг. кількості	Кількість, одиниць	у % до заг. кількості	Кількість, одиниць	у % до заг. кількості	Кількість, одиниць	у % до заг. кількості
Усього	56247	100,0	56056	100,0	55630	100,0	52543	100,0
Господарські товариства	8080	14,4	8235	14,7	8245	14,8	7750	14,8
Приватні підприємства	4244	7,5	4220	7,5	4095	7,4	3772	7,2
Кооперативи	917	1,6	848	1,5	809	1,5	674	1,3
Фермерські господарства	40965	72,8	40676	72,6	40752	73,2	39428	75,0
Державні підприємства	310	0,6	296	0,5	269	0,5	228	0,4
Інші підприємства	1731	3,1	1781	3,2	1460	2,6	691	1,3

Джерело: [6; 7]

Таблиця 2

Розподіл сільськогосподарських угідь за категоріями землекористувачів в Україні (на кінець року, тис. га)

	1990 р.		2000 р.		2010 р.		2014 р.	
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%
Усього земель	42050,3	100,0	41722,2	100,0	41576,0	100,0	41511,7	100,0
Землі сільськогосподарських підприємств і громадян	41374,4	98,4	38421,4	92,1	36487,9	87,7	36417,6	87,7
у тому числі землі сільськогосподарських підприємств	38705,4	92,0	29878,0	77,8	20589,6	49,5	20548,9	49,5
із них:								
державних	9927,4	23,6	1847,9	4,8	1022,0	2,4	943,6	2,2
недержавних	28778,0	68,5	28030,1	73,0	19567,6	47,1	19605,3	47,2
землі громадян	2669,0	6,3	8543,4	2,2	15898,3	38,2	15868,7	38,2
Землі користувачів інших категорій	675,9	1,6	3300,8	7,9	5088,1	12,3	5094,1	12,3

Джерело: [6; 7]

ствах населення – 64,2%. Загалом у 2014 р. вироблено рослинницької продукції (у постійних цінах 2010 р.) 177,7 млрд. грн., у тому числі аграрними підприємствами – 105,5 млрд. грн., господарствами населення – 72,1 млрд. грн.

За підсумками господарської діяльності сільськогосподарських підприємств (окрім малих) у 2014 р. рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства та надання пов'язаних із ним послуг (без урахування бюджетних дотацій і доплат) у цілому склав 25,8% проти 11,2% у попередньому році.

Рентабельність виробництва продукції рослинництва у 2014 р. зросла до 29,2% порівняно з 11,1% у 2013 р. Зростання рівня рентабельності виробництва спостерігалось по більшості продукції рослинництва. Зокрема, за останній рік прибутковість зернових і зернобобових культур збільшилася з 1,5% до 25,8%, соняшника – з 28,5% до 36,5%, ріпаку – з 8,8% до 28,7%, сої – з 15,9% до 34,2%, цукрових буряків (фабричних) – з 2,7% до 17,9%, овочів відкритого ґрунту – з 7,0% до 16,7%. Однак суттєво зменшилася рентабельність виробництва картоплі – з 23,0% до 9,2%.

У 2014 р. рентабельним було вирощування свиней на м'ясо (6,0%) та виробництво молока (11,0%) та яєць (58,8%). Менш збитковим стало виробництво м'яса великої рогатої худоби, рентабельність якого становила 35,9%, птиці – -9,0%, а збитковість вирощування на м'ясо овець і кіз залишилась майже на рівні 2013 р. і становила -43,3%.

Рентабельність виробництва сільськогосподарської продукції в 2014 р. у фермерських господарствах становила 29,6%, у тому числі продукції рослинництва – 31,5%, тваринництва – 5,5%. Це дозволяє фермерам вчасно та повною мірою розраховуватись із власниками землі та залучати додаткові земельні угіддя.

Основним виробниками аграрної продукції в сучасних умовах є сільськогосподарські підприємства та господарства населення. У 2014 р. 55,3% валової продукції сільського господарства було вироблено в сільськогосподарських підприємствах та 44,7% – у господарствах населення. Якщо основна частина продукції рослинництва була вироблена в сільськогосподарських підприємствах (59,6%), то основними виробниками продукції тваринництва залишаються особисті господарства населення (54,5%).

Виробництвом зернових та зернобобових культур, соняшника, ріпаку, м'яса та яєць займаються

переважно сільгоспідприємства. Основним ж виробниками картоплі, овочів, плодів, молока та меду є господарства населення.

Детальний аналіз сучасної підтримки вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції засвідчує, що найбільші переваги надаються великим корпоративним сільськогосподарським підприємствам, виробництво яких засноване на інтенсивних технологіях із залученням значних фінансових ресурсів.

Виходячи із сучасних умов господарства населення зарекомендували себе як рівноправну форму господарювання на селі поряд з іншими агровиробниками. Хоча подальше нарощування виробництва продукції цими господарствами не слід розглядати як стратегічний напрямок розвитку аграрного сектору ринкової економіки. Необхідність функціонування в сільському господарстві різних за організацією та управлінською структурою виробничих форм зумовлена низкою об'єктивних причин, серед яких можна виділити: неоднаковий рівень розвитку виробничого потенціалу, відмінності у спеціалізації, масштабах виробництва, умовах, як природно-кліматичних, так і соціально-економічних. Важливу роль у багатуокладності аграрного сектору відіграють соціально-психологічні аспекти, сформовані на основі настроїв селян та їхніх поглядів на вирішення існуючих суспільних та економічних проблем.

Господарства населення, які в останні роки виробляють значну частину валової продукції сільського господарства, позбавлені доступу до програм державної підтримки. Тому на даному етапі розвитку аграрних відносин вважаємо за необхідне створити сприятливі умови з метою залучення перспективних представників сільської молоді до селянських господарств, надання їм державних та інших преференцій у формі податкових пільг, субсидій. Подібні механізми досить широко застосовувались у країнах Східної Європи в період переходу від соціалістичного господарства до ринкових відносин. Так, у Польщі та Угорщині пільговий період тривав п'ять років.

Розробка виваженої пільгової політики для сільського господарства вимагатиме визначення і використання на практиці чітких та зрозумілих критеріїв щодо об'єктів їхнього впровадження, насамперед це має стосуватися розміру земельної площі, тобто необхідної критично мінімальної площі землі для отримання державної підтримки. Наприклад, мінімальний розмір землі

Таблиця 3

**Валова продукція сільського господарства за категоріями господарств
(у постійних цінах 2010 р., млн. грн.)**

Показники	1990 р.	2000 р.	2010 р.	2014 р.
Усі категорії господарств				
Валова продукція – усього, у тому числі	282774,2	151022,2	194886,5	251438,6
продукція рослинництва	145502,0	92838,9	124554,1	177707,9
продукція тваринництва	137272,2	58183,3	70332,4	73730,7
Сільськогосподарські підприємства				
Валова продукція – усього, у тому числі	199161,3	57997,7	94089,0	139058,4
продукція рослинництва	117938,0	45791,0	66812,7	105529,5
продукція тваринництва	81223,3	12206,7	27276,3	33528,9
Господарства населення				
Валова продукція – усього, у тому числі	83612,9	93024,5	100797,5	112380,2
продукція рослинництва	27564,0	47047,9	57741,4	72178,4
продукція тваринництва	56048,9	45976,6	43056,1	40201,8

Джерело: [6; 7]

для отримання дотацій у рамках Спільної аграрної політики ЄС коливається від 0,1 га до 5 га. Для українських реалій необхідно встановити, відповідно, і максимальну верхню межу для обмеження доступу до субсидій великих сільськогосподарських підприємств та з метою запобігання зловживанням у цій сфері.

Аналіз зарубіжного досвіду підтримки сільськогосподарського виробника засвідчує, що ця підтримка може мати досить різноманітну форму та бути диференційованою. Наприклад, за принципом 3+2 преференції надаються підприємству терміном на три роки, і при виконанні намічених завдань можуть бути подовжені ще на два роки. У Румунії такими завданнями було збільшення обсягів товарної продукції на 20%. У випадку невиконання поставлених завдань припиняється пільговий період, і вкладені кошти можуть підлягати поверненню в державний бюджет.

Важливою умовою державної фінансової підтримки цих господарств має бути обмеження максимального розміру субсидій на одне домогосподарство.

Підсумовуючи вищесказане, слід відмітити, що виважена і продумана державна політика в цій сфері має бути спрямована насамперед на усунення реальних перешкод, що обмежують розвиток малого товарного сегмента аграрного сектора.

Гідна праця та стабільно високий дохід від праці в особистих селянських господарствах спонукатиме сільських жителів займатися вироб-

ництвом сільськогосподарської продукції, розширювати та модернізувати виробництво, що в найближчій перспективі може мати мультиплікативний ефект.

Розглянута структура валового виробництва продукції сільського господарства свідчить про перспективність розвитку тих чи інших типів агропідприємств, тому для аналізу ефективності виробництва валової продукції сільського господарства слід розглянути цей показник у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь

Висновки. Серед усіх діючих на сьогодні в Україні підприємств різних організаційно-правових форм не існує універсальної. Усі типи організації сільськогосподарського виробництва займаються виробництвом різної продукції, ведуть свою виробничу діяльність із різною ефективністю та вносять свій вклад у розвиток економічної та соціальної ситуації в країні.

Основними виробниками сільськогосподарської продукції в сучасних умовах є сільськогосподарські підприємства та особисті господарства населення, яким відповідають певні форми організації та особливості виробництва продукції.

На даному етапі розвитку вважаємо за необхідне збалансувати інтереси сільгоспвиробників та забезпечити ефективне функціонування державного регулювання виробництва сільськогосподарської продукції через ринкові важелі за допомогою різного роду преференцій, податкових пільг, субсидій.

Список літератури:

1. Андрійчук В.Г. Агропромислові формування нового типу в контексті стратегії розвитку вітчизняного сільського господарства / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2013. – № 1. – С. 3–15.
2. Березівський П.С. Становлення та ефективність функціонування сільськогосподарських виробничих структур різних організаційно-правових форм / П.С. Березівський, О.Й. Березівська, З.П. Березівський [та ін.]. – Львів, 2008. – 208 с.
3. Месель-Веселяк В.Я. Розвиток форм господарювання в аграрному секторі України (результати, проблеми) / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2006. – № 12. – С. 34–40.
4. Молдаван Л.В. Форми господарювання в аграрному секторі України в умовах глобалізації /Л.В. Молдаван // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 13–17.
5. Прокопа І.В. Господарства населення в сучасному аграрному виробництві і сільському розвитку / І.В. Прокопа, Т.В. Беркута ; НАН України; Ін-т екон. та прогноз. – К., 2011. – 240 с.
6. Статистичні матеріали офіційного урядового сайту Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Статистичний щорічник «Сільське господарство України за 2014 рік». / Державний комітет статистики України ; під заг. кер. Ю.М. Осаулєнка. – К., 2015. – 321 с.
8. Шубравська О. Інноваційний розвиток аграрного сектора економіки України: теоретико-методологічний аспект / О. Шубравська // Економіка України. – 2012. – № 1. – С. 27–35.

Костецкий Я. И.

Тернопольский национальный экономический университет

РЕАЛИЗАЦИЯ ОТНОШЕНИЙ СОБСТВЕННОСТИ НА ЗЕМЛЮ В УСЛОВИЯХ МНОГОУКЛАДНОСТИ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ

Резюме

Проанализировано распределение земельных ресурсов аграрных предприятий различных форм собственности. Отмечено, что создание лучших условий хозяйствования для реализации отношений собственности на землю будет способствовать внедрению эффективной государственной поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей. Такая помощь должна в равной степени предоставляться аграрным предприятиям различных форм собственности.

Ключевые слова: многоукладность производства, аграрный сектор, валовая продукция, сельскохозяйственные предприятия.

Kostetskiy Y. I.

Ternopil National Economic University

INTRODUCTION OF LAND RELATIONS IN CONDITIONS OF STRUCTURING AGRICULTURAL SECTOR

Summary

In the article analyzed distribution of land resources of agricultural enterprises of different ownership. Effective state support for agricultural enterprises will contribute to improving economic conditions in rural areas. State support for agriculture should be equally provided to agricultural enterprises of different ownership.

Keywords: multistructural production, the agricultural sector, gross output of agricultural enterprises.

УДК 338.43:664

Тимчак В. С.

Житомирський національний агроекологічний університет

ЕКОНОМІЧНО ТЕХНОЛОГІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІННОВАЦІЙ ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Досліджено особливості формування інноваційно-технологічного потенціалу виробництва кормів з відходів харчової промисловості. Розглянуто технологічну ефективність на прикладі підприємств Житомирської області, що займаються виробництвом інноваційних видів кормів з відходів харчової промисловості. Обґрунтовано необхідність застосування інновацій у переробній промисловості та проаналізовано діяльність підприємств, які впроваджували інновації.

Ключові слова: інновації, корми, технологічна ефективність, харчова промисловість, інноваційний продукт, відходи харчової промисловості.

Постановка проблеми. Харчова промисловість належить до найбільш матеріалоємних галузей, тому раціональне використання сировини має особливо важливе значення. Основна маса відходів та побічних продуктів харчової промисловості – приблизно 70% – використовується безпосередньо на кормові цілі в тваринництві, 20% – спрямовується на виробництво продуктів харчування та технічної продукції, решта використовується як добриво та паливо [1, с. 25]. Відходи харчових підприємств об'ємні, містять багато вологи, малотранспорتابельні і не можуть довго зберігатися, тому необхідно впроваджувати сучасні економічно-технологічні інновації використання відходів переробної галузі.

Усе більшого значення набувають питання дефіциту високобілкових інгредієнтів для виробництва концентратів і добавок, що вимагає пошуку нових джерел їх виготовлення. Існують різні напрями вирішення даного завдання, в тому числі за рахунок відходів переробної промисловості. Комбікорми, виготовлені на основі побічних кормових продуктів переробної промисловості, дають змогу без додаткових витрат підвищити продуктивність тварин, якість продукції та забезпечити покращення екологічної ситуації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам забезпечення економічно-технологічного розвитку харчової промисловості України присвячені роботи багатьох вітчизняних науковців, зокрема Л.В. Дейнеко [2], Т.Л. Мостенської [3], Л.О. Пашнюк [4], П.Т. Саблука [5] та ін. У своїх працях зазначені дослідники розкривають питання технологічної перебудови промисловості з урахуванням сучасних світових викликів. Водночас невіршеними залишаються проблеми використання відходів харчової промисловості з урахуванням інноваційно-технологічної складової, що слугують орієнтиром у проведених дослідженнях.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Нині перелік побічних кормових продуктів переробної промисловості досить великий: соняшниковий, соевий, ріпаковий шрот, висівки, жом, меляса тощо. Значна кількість таких як пивна дробина, спиртова барда, пивні дріжджі, мезга використовується в незначній кількості. Однією з причин цього є недослідженість індикаторів технологічної ефективності, які дають змогу проаналізувати вплив кожного показника на прибутковість виробництва кормів з відходів харчової промисловості у економічному аспекті.

Метою статті є визначення економічно-технологічної ефективності інновацій в процесі виробництва кормів з відходів харчової промисловості.

Виклад основного матеріалу. У сучасній високотехнологічній та динамічній економіці все більшого значення набувають інноваційні корми виготовлені з відходів промислової переробки сільськогосподарської сировини. Такі інновації мають стати основою забезпечення передових позицій у галузі виробництва кормів, які направлені на його технологічну та організаційну модернізацію і конкурентоспроможність.

З усіх галузей переробної промисловості найбільшу частку відходів отримують від спиртового виробництва і пивоваріння. До п'ятірки областей України, лідерів за обсягом виробництва пива і спирту, входить Житомирська область на території якої розміщено три пив- та чотири спиртзаводи. Частковою переробкою відходів даних заводів займаються чотири підприємства (табл. 1).

Переробка пивної дробини та спиртової барди підприємствами не перевищує фактичні обсяги їх виробництва, що вказує на резерви збільшення виробництва кормів з відходів харчової промисловості.

Інноваційний розвиток підприємств переробної промисловості набуває позитивної динаміки, але